

Razlistane forme

Grubišić, Daniela

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Arts Academy / Sveučilište u Splitu, Umjetnička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:175:150201>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Arts Academy](#)

Sveučilište u Splitu
Umjetnička akademija
Smjer kiparstvo

ZAVRŠNI RAD

RAZLISTANE FORME

Daniela Grubišić
Mentor: Matko Mijić
27.06.2017.

SADRŽAJ

1.UVOD

2. STATMENT

3.REFERENCE

- Vojin Bakić
- Anish Kapoor
- Kazimir Maljević
- Antoine Pevsner i Naum Gabo

4. POVEZNICE

- prostorna instalacija
- dizajnerski pristup

5. ZAKLJUČAK

6. FOTOGRAFIJE RADOVA

7. POPIS LITERATURE

8. POPIS PREUZETIH ILUSTRACIJA

1. UVOD

Rad Razlistane forme koje prilažem u završnom radu, su proces treće godine studiranja na Umjetničkoj akademiji u Splitu, odsjeku kiparstva. Pri upisu u kiparski studij prvi put sam se susrela sa kiparskim medijem glinom. Nakon prve godine portreta, druge godine akta, treće godine počinjem rad sa medaljama. Nakon toga nastavljam s radom Objekti u prostoru. Tim radom istražujem odnos slikarsko kiparskih materijala smještenih u žičane kugle u mobilnoj skulpturi koja sa svojim težištem otvara mogućnost intervencije crtežom. Rad je smješten u kontekst prostornog crteža.

Nakon Objekata u prostoru daljnji rad nastavljam s radom Razlistane forme koji ujedno prilažem kao završni rad.

Ideja završnog rada Razlistane forme je došla težnjom za apraktnim izrazom u mediju gline i stvaranjem apstraktnog kiparskog djela.

Završni rad Razlistane forme sastoji se od 15 djelova. U svakom od 15 spiralnih radova se nalaze geometrijska tijela trokuta, kvadrata i kruga. Rad je sastavljen od 30 djelova terakote, odnosno 30 spirala sa po 5 umetnutih polukrugova, 5 kvadrata i 5 trokuta koji se u nizu naslanjaju jedni na druge tvoreći kompoziciju geometrijskih tijela, ujedno ostvarujući dinamiku pokreta.

Nizanjem spirala s umetnutim krugovima koje se nadovezuju na spirale s umetnutim kvadratom, te spirale sa umetnutih 5 trokuta koja se uzdiže nad ostalim djelovima stvarajući ulogu dominacije u kompoziciji. Nizanje se nastavlja spiralama s kvadratima te spiralama s krugovima stavljajući u odnosu na početni niz asimetrični raspored kompozicije.

Nizanjem spirala s različitim geometrijskim likovima ujedno se postiže dinamika cijele kompozicije.

Rad Razlistane forme je ujedno prostorna instalacija. Razmještajem pojedinih geometrijskih elemenata u prostoru postižu se različite kompozicije. Ovisno o postavljanju i razmještaju geometrijskih elemenata dobijamo različite dinamičke i razigrane forme prostornih instalacija.

Statičnost rada Razlistane forme pogledom odozgo se pretvara u dinamiku kretanja geometrijskih elemenata u prostoru.

Objekti u prostoru

Daniela Grubišić
Objekti u prostoru, 2017.
žica, drvo, platno, staklo
260 x 150 x 100 cm

—
Odsjek za kiparstvo
Mentor: redoviti profesor Matko Mijić

—
Posredstvom željezne žice različitih debljina, relativno podatne za oblikovanje, autorica oblikuje tri metalne skulpture od kojih su dvije dotaknute kolorističkim akcentom, dok je posljednja zadržana u svom postojećem stanju. Žičano razvijene forme slobodno postavljene u prostoru sugeriraju lakoću i gotovo da kao da levitiraju u njemu. Međutim, dojam bestežinskog nestaje u onom trenutku kada autorica porozne strukture jukstaponira objektima smještenim u njihovoj materiji. U jednu je kuglu tako umetnut zavežljaj slikarskog platna čime autorica izravno upućuje na odnos slikarskih i kiparskih elemenata, potom crno obojana žarulja koja kontrastira svijetloj naravi žice te naposljetku drveni kvadar bojan u crveno, ponovno kontradiktoran žičanoj formi u smislu odabira materijala. Autorica prostoru pritom ne prilazi kao nijemoj prisutnosti, već ga tretira kao sastavni dio rada, kao entitet koji prosijava kroz međuprostore žičanih profila i doprinosi uzajamnim mijenama. Čitava se konstrukcija dalje objedinjuje u točki težišta (cijevi s umetnutom olovkom) koja, osim što balansira mobilnu skulpturu (ili obrnuto?), otvara i mogućnost intervencije crtežom na papiru postavljenom na podu. U ovu je mobilnu skulpturu, dakle, unesena i slikarska vrijednost crteža, a kombinirana s kiparskom konstrukcijom rad smješta u kontekst svojevrsnog prostornog crteža. *Objekti u prostoru* slikarsko su kiparska instalacija, a opet u formi ambijentalne intervencije.

(M. P.)

2. STATEMENT

Oblikovanje spirale postiže se ravnanjem gline u ploču od 1 cm te savijanjem gline u oblik spirale dok još nije suha. Nakon toga, također ravnanjem ploče u glini od 1 cm, izrezuje se određeni geometrijski oblik. Utiskivanjem geometrijskog oblika u postojeću spiralu formira se oblik koji ponekad ima i lagano zakrivljenje budući da prati spiralu koja je u jednom djelu otvorena tako da geometrijsko tijelo prijanja uz nju.

Sušenjem dobivamo suhe glinene oblike koje struganjem te brušenjem istih dolazimo do glatke, napete površine. Kasnijim pečenjem tih glinenih oblika na 800°C dolazimo do gotovog kiparskog rada.

Rad Razlistane forme je apstraktna kompozicija koja je razvijena do geometrijske apstrakcije oslanjajući se na geometriju i matematiku, te težnji ka krajnjoj jednostavnosti.

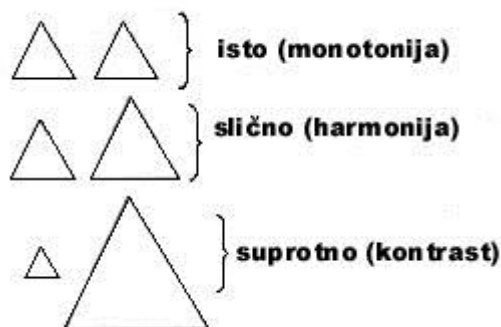
Istražujući geometriju i geometrijske oblike veoma me je zainteresirala ideja da se kroz geometriju mogu matematički sagledati konstrukcije Univerzuma.

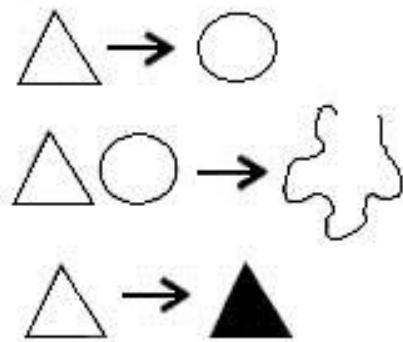
Citat *Miroslav Huzjak* :

"Veoma privlači ideja da se kroz razmjere zlatnog reza možda mogu matematički otključati i pomalo otškrinuti mistična vrata iza kojih iskri rajska svjetlost Božje konstrukcije Univerzuma. Možda je tako, ili se možda samo zavaravamo da su te razine spoznaje dostupne našoj vrsti. Ipak, čovjek svim svojim bićem teži spoznaji Apsoluta i Istine, i od prvih iskri svog razuma, od zore čovječanstva, magijom i religijom pokušava transcendirati materiju oko sebe u neku višu sferu, gdje sve ima smisla i sve se uklapa. Metafizička matematika je izmjerila svoju okolicu i brojeve međusobno usaglasila. Matematičari-filozofi nisu zadovoljni mišljenjem da je umjetnost i ljepota samo intuicija; traži se ono što nije slučajno. Odnedavno, teleskopi su snimili rotaciju galaksija u svemiru; one se okreću u obliku dinamične spirale"

Kompozicijska načela po kojima sam istraživala Razlistane forme su ; kontrast, ravnoteža, harmonija, proporcije, jedinstvo, dominacija i ritam.

Kontrast je naglašena različitost dakle suprotnost.

Najmanje dva ili više elemenata moramo postaviti u odnos da bi govorili o suprotnosti.

Osim po veličini, trokut je suprotan od kružnice po tome što ima kuteve, dakle kontrastan je u odnosu na kružnicu. Kad se trokut i kružnica, kao geometrijski likovi, usporede sa slobodnom krivuljom postaju slični. Kontraste također možemo tražiti u usporedbi drugih maksimalnih razlika kao što su: visoko-nisko, jedno-mnogo, oštro-tupo i tako dalje.

Simetriju poznajemo iz geometrije te su nam potrebna najmanje dva oblika koji zadržavaju udaljenosti među točkama. Kad uzmemo dva geometrijska lika trokuta primjetit će mo da su moguće tri vrste simetrične ravnoteže. Simetrična ravnoteža ovisi o načinu kako preslikavamo lik s jedne strane na drugu tako da imamo zrcalnu simetriju, translaciju i rotaciju.

Optičku ravnotežu gledamo samo vizualno, ali ne s aspekta matematike ili fizike. Djelovanjem pojedinih likovnih elemenata stvara se određeni psihološki dojam koji ovisi o obliku, boji i mjestu na plohi, tako da trokut vizualno djeluje teži od četverokuta. Trokut okrenut prema gore djeluje lakši od trokuta s vrhom okrenutim nadolje, ujedno obli oblici djeluju lakši od uglatih. Zbog izjednačene težine teži oblici djeluju u kompoziciji manjima od lakših.

Harmonija je ujedno spajanje, slaganje, sklad, sukladnost, sloga. Elementi su pridruženi jedan drugom u skupove po geometrijskim elementima. Harmonija je na pola puta između kontrasta i monotonije. Elementi u svojoj sličnosti nisu niti suprotni (kontrast) budući da su geometrijski elementi, niti jednaki (monotonija) odnosno različita geometrijska tijela. Harmonija djeluje na promatrača stalno, mirno i opušteno. Elementi u Razlistanoj formi su slični po obliku, veličini, boji, funkcionalnosti, simbolici i prema asocijacijama.

Omjer je međusobni odnos veličina dva elemenata odnosno odnos jednog prema drugome.

Omjer je uvijek sačuvan kod razmjera tj. razmjer je *izjednačavanje* omjera. Razmjeri u razlistanoj formi su $a : b = b : c$ tzv. *neprekinuta proporcija*.

Za elemente u omjeru koristimo djeljenje tako da omjer elemenata je uvijek matematički izračunljiv, izmjerljiv i može se postaviti u daljnje odnose odnosno razmjere.

Progresivni nizovi brojeva proizlaze iz ovako postavljenog pravila, dakle bilo koja dva

susjedna broja se međusobno jednako odnose kao i bilo koja druga dva susjedna broja.

Jedinstvo je težnja ka jedinstvenoj cjelini koja radu omogućava cjelovitost organizma tj. stvaranje razlistane forme kao cjeline. Likovne i tehničke snage pokreću se u svrhu oblikovanja likovnog djela i teže jednom zajedničkom cilju, ostvarivanju likovnog sadržaja. Likovni elementi su odabrani i međusobno uređeni kompozicijskim načelima u skladu sa oblikovnim geometrijskim načelom, apstraktnom idejom i univerzalnim sadržajem djela.

Dominacija predstavlja prevlast, premoć, isticanje nečega prema ostalom. Dominantom u likovnom jeziku nazivamo onaj element koji predstavlja glavni sadržaj i vizualni centar naše pozornosti u kompoziciji tj pet spirala - trokut. Izdizanje kao kontrastnim svojstvom prema ostatku kompozicije dominantni lik spirale – trokuti čine se dominantnijim i ekstrovertirano su naglašeniji prema cjelini ujedno ne i samo prema drugom elementu.

Ritam primjećujemo svuda oko nas u vidljivoj i nevidljivoj prirodi. Prepoznamo ga također, u strukturanju životnog ustrojstva te ritmičnom samoobnavljanju kroz vrijeme i prostor. Opažamo ga u ponavljanju, povratku, izmjeni, napretku, u priklonima i otklonima. Zbog svoje nesklonosti ka improviziranju i skretanju sa zadanog puta i načina ritam je sinonim kako za životnost i dinamičnost tako i za postojanost i sigurnost. Ritam je u razlistanoj formi vidljiv pravilnim izmjenama i ponavljanjem geometrijskih elemenata. U prepoznatljivom i izmjerljivom algoritmu se očitava pravilnost načina na koji odabiremo da se promjena izvrši. Promjenu osjećamo kao novi impuls koji osvaja naša čula, a o izmjeni elemenata koji su uključeni u radnju koja se pokreće u trenutku uočavanja ovisi koja će se naša osjetila pokrenuti i kakav će to psihofiziološki proces izazvati u nama.

Ritam izmjene geometrijskih elemenata je uzbuđujuć. Istražujući ritmove ne možemo zaobići ni vizualne. U Razlistanoj formi prema N. Despotu prepoznamo

- a) dominaciju (ponavljanje istog elementa spirala...),
- b) alternaciju (spirala – krug, kvadar, trokut...),
- c) varijaciju (spirala – krug, spira – kvadar, spirala – trokut...),
- d) gradaciju (pojačavanje akcenta spirala – trokut...), i
- e) ragijaciju (zrakasto širenje iz središta spirala - trokut) .

3. REFERENCE

- Vojin Bakić
- Anish Kapoor
- Kazimir Maljević
- Antoine Pevsner i Naum Gabo

- **Vojin Bakić**

Serijom "Aktova", "Torza" i "Glava" Vojin Bakić zaokružuje svoja istraživanja organskih, asocijativnih oblika. Izazovima otvorene forme, unutarnjih prostora i svjetlosnih odraza priklanja se 1958.

Prijelaznu fazu od punog, čvrstog volumena do ispražnjene ljuske, odnosno skulpturalnogog negativa predstavlja u Ciklusu "Razvaline" forme. Vojin Bakić slijedi načela geometrijske apstrakcije i optičkih istraživanja: u "Razvijenim površinama", 1960. – 1964., gdje artikulira stroge i sustavne cjeline koje su sastavljene od nanizanih elemenata koji se ujedno referiraju na moj završni rad.

U "Svjetlonosnim oblicima", 1963. – 1964., moduliranjem istovrsnih zrcalnih jedinica stvara efektne strukture, pri čemu upotrebljavajući i nove materijale kao što je nehrđajući čelik.

Skulptura "Zrcala", rad Vojina Bakića

- **Anish Kapoor**

1970-ih je dobio međunarodnu pozornost sa skulpturama od pigmenata boje, a kasnije dolazi do monumentalnih jednobojnih instalacija neobičnih materijala. Rad „Zrcalo neba” je veliki disk od nehrđajućeg čelika koji je postavljen tako da savršeno zrcali odnosno reflektira nebo.

„Vrata oblaka” nastala 2004. su skulptura od 110 tona nehrđajućeg čelika koja se nalazi u Millennium Parku u Chicagu, ispolirana su na takav način da iznutra zrcali panoramu grada naopako.

Istražujući međusobne odnose zrcaljenjem tj. odrazom vanjskog prostora u skulpturi preslikavajući nebo odnosno grad stvara prostor u prostoru te odrazom druge stvarnosti stvara paralelu s duhovnosti.

U svojim radovima često naglašava dvojnost (zemlja-nebo, tvar-duh, svjetlina-tama, itd.) koja je ujedno referenca na moj rad dvojnost materije tj. tvari i duha.

Okrenuti svijet naopako,
Muzej Izraela, 2010

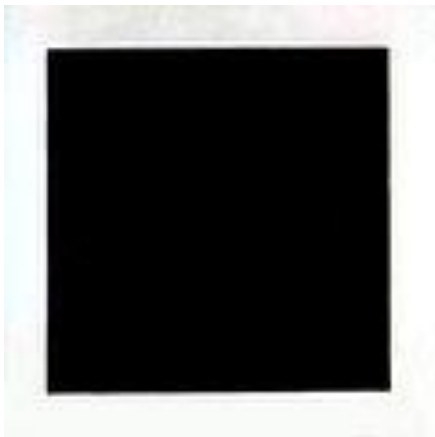
Cloud Gate, Chicago, 2004-2006

- **Kazimir Maljević**

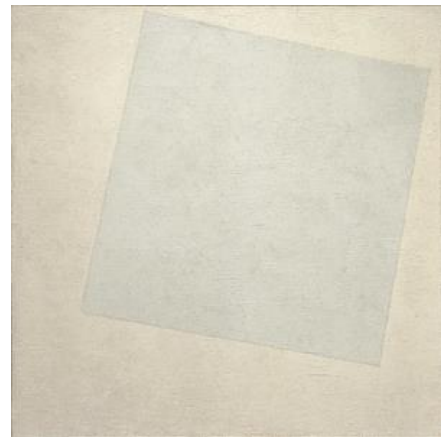
Poslije eksperimenata sa različitim modernističkim stilovima koji uključuju i kubizam i futurizam. Nakon dizajniranja pozornice i kostima za kubofuturističku operu *Pobjeda nad suncem* Maljević počinje raditi na apstraktnim, neobjektnim geometrijskim nijansama te osniva pokret zvan suprematizam. Poznata suprematistička djela Kazimira Maljevića su *Crni kvadrat* (1915.) i *Bijelo na bijelomu* (1918.).

Fascinacija sa zračnom fotografijom i avijacijom Maljevića je odvela na apstrakciju koja je inispirirana ili izvučena iz zračnih krajolika. Julia Bekman Chadaga koja je kandidatkinja za harvardski doktorat piše: *"U njegovim kasnijim pisnjima, Maljević je 'dodatni element' definirao kao kvalitetu bilo kojeg novog vizualnog krajolika uvodeći time promjenu percepcije... U nizu dijagrama koji ilustriraju 'krajolik' koji utječe na razne slikarske pokrete, suprematizam je povezan sa nizom zračnih pogleda koji prikazuju poznat krajolik u apstrakciji..."*

Referirajući se na Maljevića dodatni element i zračni pogled tj. pogled odozgo koji simulira dinamiku kretanja promjenom percepcije nizajući geometrijska tijela.

Crni kvadrat

Bijelo na bijelom

▪ Antoine Pevsner i Naum Gabo

su osnivači Konstruktivizama pokreta koji je nastao u kiparstvu i slikarstvu. Oblikovali su apstraktne stereometrijske (područje geometrije u kojem se proučavaju geometrijska tijela i njihovi odnosi u trodimenzionalnom prostoru) skulpture slobodnih oblika te u radu Razlistanihe forme istraživanjem i nizanjem geometrijskih formi dolazim do slobodnog oblika kiparskog rada.

Zajedno su radili dvije godine i isprobavali sva iskustva razvijajući umijeća koje će kasnije nazvati konstruktivizam gdje je Pevsner doprinio svojim znanjem umjetničkih tehnika, a Naum svojim znanstvenim pristupom materijalima i obliku. Naum je naučio kako izraditi trodimenzionalne konstrukcije za ilustraciju matematičke formule tijekom svoje medicinske obuke, tako da ono što se proisteklo iz toga bio je spoj umjetničke vizije i znanstvene metode.

U radu Razlistane forme dolazi do spoja umjetničke vizije i geometrijske dinamike.

1920. Pevsner i Gabo izdavaju realistički manifest, u kojem predstavljaju tvrdnju da umjetnost ima apsolutno neovisanu vrijednost i ulogu u društvu s jasnim stavom prema konstruktivizmu i suprematizmu. U manifestu su naveli svoju ideju konstruktivizma i pokušali prevesti svoje pojmove apsolutne i bitnih stvarnosti u oblicima prostora i vremena obavljajući svoju percepciju svijeta.

Prostor i dinamičko kretanje u Razlistanoj formi predočavaju postojanje vremena u prostoru. Nizanjem geometrijskih tijela možemo sagledati kao nizanje vremenskih intervala ujedno istražujući odnos prostora i vremena u geometrijskom nizanju. Oblikovanjem prostora nizanjem različiti geometrijskih tijela stavljamo pojedino geometrijsko tijelo u odnos prema drugom geometrijskom tijelu.

A.Pevsner, Developable Column, 1942,
Muzej moderne umjetnosti u New Yorku

4. POVEZNICE

- **prostorna instalacija**
- **dizajnerski pristup**

1. Prostorna instalacija

- **Umjetnička instalacija**

Umjetnička instalacija je trodimenzionalno umjetničko djelo. Instalacija predstavlja vrstu vizualne umjetnosti koja se je tijekom ranih 1970-ih godine razvila u sadašnjem obliku.

Za bolje razumjevanje prostorne instalacije Razlisnate forme obradit će mo još pojmove; ploha, prostor, plošno-istanjena masa te tekstura.

- **Ploha**

Plohom nazivamo one oblike koji posjeduju treću dimenziju koja je ujedno i nenaglašena.

Plohe djelimo na:

1. Samostalne plohe – koje su napravljene geometrijskim i slobodnim likovima, i
2. Funkcionalne ili nesamostalne plohe - oplošja koja zatvaraju nekakav volumen. Funkcionalne ili nesamostalne plohe u kiparstvu su vanjski i unutarnji dijelovi gdje dolazi do susreta volumena i prostora.

Svaka ploha ima granicu kod koje oko očitava kao obris ili konturu tako da svaka ploha ima više ili manje naglašeniju obrisnu liniju. Ploha ima i svoju boju koja dolazi od površine na koju pada svjetlost također ploha od površine preuzima i teksturu. Na zrcalu dolazi do maksimalne neutralizacija svih ovih elemenata plohe budući da zrcalo neutralizira vlastitu površinu, boju i teksturu čime zrcalo ukida i samu plohu reflektirajući okoliša ujedno stvarajući privid.

- **Prostor**

U slučaju kada pojam prostora vežemo uz plohu onda je riječ o iluziji, prividu prostora na plohi koju postizemo modelacijom ili perspektivom.

Međuprostorom nazivamo prostor koji se nalazi između pojedinih oblika. Prostor ne možemo doživjeti budući da je on praznina između pojedinih oblika koji ga ujedno čine i oblikuju tako da je prostor uvijek vezan uz volumen, uključujući i samo volumen samog promatrača. Primjer: kad neka skulptura oblikovanjem svog vlastitog volumena uključuje prostor odnosno prošupljena masa tako da uklanjanjem volumena skulpturi može se obnoviti i samo postojanje prostora.

- **Plošno-istanjena masa**

Plošno istanjenu masu dobijamo pritiskom na masu s obje strane te je na taj način počinjemo istanjivati. Prostor sve više dolazi do izražaja u odnosu na masu koja se sve više smanjuje odnosno istanjuje.

Bakićeva skulptura *Razlistana forma* je limena ploča, narezana i presavijana u različitim pravcima kretanja. U imenu: riječ "razlistana" smješten je smisao oblikovanog načela plošno istanjene mase te ga ujedno možemo povezati s listom i drvetom na kojem se listovi šire u različitim smjerovima. "Forma" predstavlja apstraktnost rada, a sadržaj je definiran u istanjenosti i razlistanosti skulpture isključujući mimetiku sa prirodom.

Vojin Bakić:
"Razlistana forma"

- **Plastične teksture**

Teksture su opipljive i razlikujemo ih po karakteru materijala čiju površinu ujedno doživljavamo ili po načinu na koji obrađujemo taj materijal. Možemo ga obrađivati glačanjem, poliranjem, brušenje... U povjesti umjetnosti skulpture od kamena glačale su se do visokog sjaja emitirajući broncu, dok se danas upotrebljenom materijalu poštuju odnosno ostavljaju njegova svojstva radi većeg raspona doživljaja koje materijal, alat i autor pružaju, a gledatelji ujedno percipiraju.

2. Dizajnerski pristup

Likovna umjetnosti i dizajn kao primijenjeno umjetnička prakse bave se organizacijom likovnih elemenata na dvodimenzionalnoj plohi ili u trodimenzionalnom prostoru (arhitektonski dizajn, grafički dizajn, industrijski dizajn). Razlika između umjetnosti i dizajna prisutna je u kulturalnom kontekstu u kojem se javljaju kao kreativne djelatnosti. Slikarstvo, kiparstvo i grafika su umjetničke djelatnosti koje se prezentiraju u muzejsko-galerijskom prostoru gdje su naglašene slobodne razmjene umjetničkih doktrina, između umjetnika i publike, odnosno cjeloukupne zajednice. Umjetnosti se na taj način pridodaju kvalitete kao što su spontanost, ekspresivnost, intimnost, tajanstvenost, individualnost i dr., dakle sve ono što predstavlja njezinu nepragmatičnu, individualističku, u samoj biti nepredvidivu prirodu.

S druge strane kulturalno značenje dizajna je određeno njegovim protokom simboličkog ili financijskog kapitala, prema tome dizajn se u suvremenom društvu pojavljuje u složenijem komunikacijskim procesima suvremenog društva današnjice i između proizvođača i kupca u tržišnoj razmjeni (industrijski dizajn). U današnje vrijeme je granica između dizajna i umjetnosti izbrisana sobzirom da umjetnost i dizajn imaju svoj vlastiti jezik, svoju povijest i čvrsto mjesto u kulturi današnjeg društva, tako da se međusobno preklapaju i nadopunjuju njihove metode i rezultati.

5. ZAKLJUČAK

U završnom radu su prikazani elementi kompozicije Razlistane forme, uglačane plohe te prostorne instalacije s notom dizajna prikazujući simetrični raspored nizanja spiralnih i geometrijskih likova u jednu cijelinu stvarajući dinamičnost, razigranost formi, a istodobno tvoreći harmoniju s pogledom odozgo postižući dinamiku kretanja naizgled statičnog kiparskog rada.

6. FOTOGRAFIJE RADOVA

7. POPIS LITERATURE

- Wikipedia
- <http://www.widewalls.ch/artist/anish-kapoor/>
- <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr>

8. POPIS PREUZETI ILUSTRACIJA

- Skulptura "Zrcala", rad Vojina Bakića

https://hr.wikipedia.org/wiki/Vojin_Bakić#/

- Anish Kapoor " Okrenuti svijet naopako", Muzej Izraela, 2010

https://hr.wikipedia.org/wiki/Anish_Kapoor#/

- Anish Kapoor " Cloud Gate", Chicago, 2004-2006

https://en.wikipedia.org/wiki/Cloud_Gate#/

- Kazimir Maljević "Crni kvadrar"

https://hr.wikipedia.org/wiki/Kazimir_Maljević

- Kazimir Maljević "Bijelo na bjelome"

https://hr.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Kazimir_Malevich

- Kazimir Maljević "Crni kvadrar"

https://hr.wikipedia.org/wiki/Kazimir_Maljević

- A.Pevsner "Developable Column"

<http://art.and.facts.site.free.fr>

- Vojin Bakić: "Razlistana forma"

<http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr>